

Anca VOICU

EMINESCU

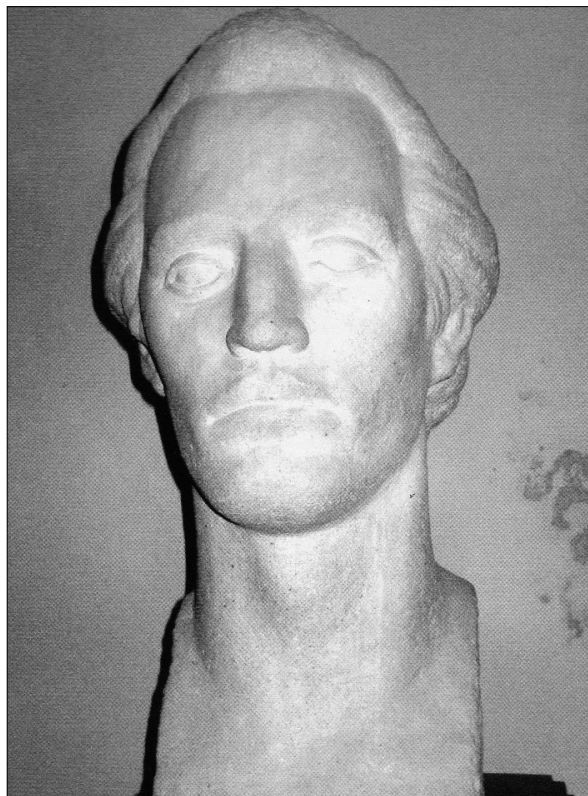
- ÎNTRE MODUL ROMÂNESC DE A FI ȘI EXPERIENȚA STRĂINĂȚĂȚII¹

În timpul scurs de la intrarea lui Eminescu în cultura și în conștiința românească, destul de multe studii au investigat – unele cu „asupra de măsură” – pluralitatea măștilor asociate celui ce avea să orienteze, sub auspiciile geniului său, întreaga noastră cultură a secolului al XX-lea și nu numai. Dincolo de artistul-gînditor și de creația sa literară remarcabilă, Eminescu rămîne cel care a deschis orizontul culturii noastre spre cel european, în condițiile în care experiența străinătății i-a revelat marelui poet modul românesc de a fi, cu toate luminile și umbrele lui.

Prima experiență a străinătății este trăită în toamna anului 1858, cînd copilul de opt ani trece cu tatăl său granița Moldovei de Sus și intră în lumea Bucovinei, ținut românesc încorporat, la acea dată, în Imperiul Habsburgic. Primit de cărturarul ardelean Aron Pumnul, revoluționar pașoptist pribegit la Cernăuți, care obișnuia să primească în gazdă copii de români din Moldova, frecventează clasele a III-a și a IV-a la Școala primară greco-orientală numită „National-Hauptschule”, cu rezultate remarcabile la învățătură, de vreme ce, din 82 de elevi, tînărul Eminescu era al cincilea. Este înscris, apoi, la o școală de înalt prestigiu din Cernăuți, liceul german, care pe atunci purta numele de „K.K. Ober Gymnasium”. Atmosfera de emulație intelectuală din casa cărturarului Aron Pumnul, biblioteca vastă a acestuia și principiile pe care i le inoculează contribuie substanțial la formarea inițială a celui care avea să devină simbolul elitei intelectuale românești. Urmînd sfaturile autorului masivei antologii de literatură națională *Lepturariu rumînesc*, cea dintîi carte de căpătîi a poetului, Eminescu întreprinde o călătorie de tip romantic la Blaj, unde urmează cursurile liceului din localitate și participă, la 27-28 august 1866, la Adunarea Asociației Transilvane pentru Literatura și Cultura Poporului Român – Astra, ținută la Alba Iulia. Drumurile în slujba teatrului național îl poartă prin toată țara, oferindu-i posibilități nelimitate de a intra în contact cu tot ce înseamnă spiritualitate românească. Drumurile anilor de studenție încep la 2 octombrie 1869, cînd Eminescu devine *student extraordinar* al Universității din Viena, statut care îi permite să frecventeze cursurile fără a primi diplomă de absolvire. Pînă în septembrie 1872, asistă la cursuri variate de filosofie, drept, filologie, limbi romanice, matematică, anatomie, fizică și, fără a poseda un certificat universitar, deține, totuși, un vast și

temeinic rechizitoriu de cunoștințe. Întors în țară, societatea *Junimea* îl primește în rîndurile sale, impresionată fiind de creații poetice ca *Egipetul*, *Înger și demon*, *Floare albastră*. Astfel, membrii societății decid acordarea unei burse de studiu la Berlin, unde tînărul poet va urma cursurile marilor profesori berlinezi, din decembrie 1872 pînă în 1874, cînd revine în țară.

Această scurtă incursiune în biografia poetului conține *in nuce* premisele unei interpretări a creației artistice, din perspectivă comparatistă, dar și punctul de plecare al unor discuții referitoare la problema culturii și a limbii române în context european, analizată în lumină eminesciană. „A face cercetare comparativă pe opera eminesciană înseamnă” a te apropia de „modul de funcționare a capacității de evoluare prin influențe și de selecție a lor (...) a unui spirit afit de liber și de bogat cum a fost acela al lui Eminescu”, observa Zoe Dumitrescu-Bușulenga². Critica modernă, adecvată la un demers intelectual deosebit de percutant, a oferit studii comparative precum cele ale Vioricăi Nișcov³ sau Ștefan Avădanei⁴, care urmăresc sistematic legăturile poetului cu literaturile engleză și germană și pasiunile acestuia pentru cultura orientală, aspecte care prefig-

urează, în spațiul romantismului european, o sinteză unică între Occident și Orient, realizată de poetul român.

Dincolo de *opera omnia* eminesciană se întrevăd, poate mai interesante, configurații ale culturii și civilizației românești, care, din perspectiva intelectualului Eminescu, cer imperios anexarea sau, mai bine zis, integrarea lor în universalitate. Aflat pe meleaguri străine, în mintea lui Eminescu n-a încetat niciodată vocea cărturarului Aron Pumnul, cel care a avut un rol esențial în configurarea primelor sale idei naționale și de la care a învățat că „poporul este trupul națiunii, iar limba este sufletul. Pentru aceea, precum trupul fără suflet este mort, așa e moartă și națiunea fără limbă”. În perioada studiilor vieneze, Eminescu publică în „Federațiunea” articole în care demască vehement procesul de de-naționalizare a românilor, geneza cugetărilor politice de mai târziu regăsindu-se în aceste scrieri publicistice timpurii.

Interesul pentru istoria neamului, folclor și limbă devenise apanajul oamenilor de cultură încă din perioada iluministă, orizont intelectual continuat ulterior de romantici și de junimiști. În momentul intrării lui Eminescu pe scena culturii românești exista deja o tradiție în această direcție, iar dacă aducem în discuție și contextul politico-istoric al epocii sale, apetența poetului pentru civilizația, națiunea și statul național român este lesne de explicat. În atare condiții, nu ne mai surprinde faptul că acesta renunță la susținerea examenelor la Berlin sau a doctoratului la Jena pentru a porni în căutarea unor documente privitoare la istoria românilor, în orașe precum Königsberg (orașul marelui filosof Kant) sau Cracovia.

În corespondența poetului cu Titu Maiorescu, pe vremea când era la studii la Berlin, Eminescu sublinia: „Kant mi-a căzut în mână relativ târziu, Schopenhauer de asemeni. Ce-i drept, îmi sînt familiari, însă renașterea intuitivă a gândirii lor în mintea mea, cu mirosul specific de pămînt proaspăt al propriului meu suflet, nu s-a desăvîrșit încă”⁵. Astfel, se poate face observația justă că factorul extern, în materie de cultură și civilizație, a reprezentat pentru Eminescu un aspect catalizator și nu unul modelator, spre a utiliza terminologia lui Blaga.

Ca intelectual cu varii preocupări pe linia românismului, Eminescu nu a omis din articolele sale nici problemele stringente ale românilor din afara granițelor, urmărind linia patrimoniului cultural comun, identitatea națională în interiorul hotarelor, dar și dincolo de acestea. Mărturie stau articolele din „Timpul” – mai-iunie 1882 – în care abordează problema continuității românilor din Ardeal, precum și preocupările constante din proza politică, ce atestă nu atît sentimente romantice, cît credința în unitatea de neam și de limbă a tutur-

or românilor din toate provinciile istorice.

Trecînd de tentațiile unor pedanterii elitiste, merită făcută observația, credem noi îndreptățită, potrivit căreia nu mitizarea unei personalități a culturii îi conferă acesteia valoarea de necontestat, nici acuzele nefondate la adresa ei, ci cunoașterea directă, corectă și temeinică a activității sale, fapt care ar conduce către un rezultat dezirabil, acela al substanțializării generațiilor viitoare.

Note:

1. Text prezentat în cadrul manifestării *Denii eminesciene*, ediția a XIII-a, Iași, 20 iunie 2007.
2. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Eminescu și romantismul german*, București, 1999, p. 6.
3. Viorica Nișcov, *Eminescu și Novalis*, în *Caietele M. Eminescu*, IV, București, 1977.
4. Ștefan Avădanci, *Eminescu și literatura engleză*, Iași, 1982.
5. I.E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, IV, București, 1933, p. 103.

